

Vlaams
Parlement

ingediend op **887** (2020-2021) – Nr. 1
7 juli 2021 (2020-2021)

Conceptnota voor nieuwe regelgeving

van Andries Gryffroy, Maaïke De Vreese, Rita Moors,
Axel Ronse, Annick De Ridder en Allessia Claes

over een efficiënte opschaling
naar een slimme regio Vlaanderen

1. Uitdagingen voor een slim Vlaanderen

Technologische en digitale ontwikkelingen veranderen de maatschappij drastisch en bieden kansen om de weerbaarheid van de steden te verhogen, de levenskwaliteit te verbeteren en slimme, duurzame oplossingen te vinden voor maatschappelijke en economische uitdagingen. Ze beïnvloeden de manier waarop mensen leven, ondernemen, innoveren en werken. Technologie en digitalisering zijn nooit een doel op zich, maar vormen louter een middel. Alle actoren binnen de zogenaamde quadruple helix, namelijk de overheid, bedrijven, burgers en kennisinstellingen en onderzoekscentra, hebben daarbij een specifieke rol en verantwoordelijkheid. Het verzamelen, beheeren en koppelen van data vormen de kern voor slimme toepassingen om processen doelgerichter te maken en gepaste oplossingen aan te reiken. Door het analyseren van data vergroten de inzichten om beter onderbouwde beslissingen te nemen. Vlaanderen zet heel wat stappen voor digitalisering door de voordelen van technologische innovatie te omarmen, zonder de uitdagingen uit het oog te verliezen. Ook in het relanceplan Vlaamse Veerkracht wordt een duidelijke focus gelegd op digitalisering en innovatie.

Tal van Vlaamse steden en gemeenten zetten sterk in op het optimaliseren van het gebruik van data en het ontwikkelen van slimme technologische en digitale oplossingen. De lokale besturen experimenteren via proeftuinen en investeren in smartcitytoepassingen. De dynamieken verschillen sterk. Terwijl sommige steden een voortrekkersrol vervullen, blijven de digitale mogelijkheden bij veel lokale besturen nog onderbenut.

Vlaanderen speelt een belangrijke rol in het stimuleren en sensibiliseren van steden en gemeenten om te investeren in slimme toepassingen. Om de beschikbare middelen zo efficiënt mogelijk in te zetten, maximaal lessen te trekken uit de ervaringen en alle lokale besturen te betrekken, is het belangrijk om te werken aan een aangepast ecosysteem en plan van aanpak om ervaringen te delen en toepassingen uit te wisselen. De indieners van deze conceptnota gaan na hoe dat vandaag gebeurt en reiken ideeën aan om die inzet te versterken. Zo kan Vlaanderen de krachten bundelen en een versnelling hoger schakelen om de – soms versnipperde – smartcityeilanden op te schalen naar een slimme regio.

2. Van slimme steden naar een slimme regio

2.1. Ambities van de Vlaamse Regering

Tijdens de vorige zittingsperiode werd gewerkt rond smart city's of slimme steden en gemeenten in Vlaanderen. Voorbeelden zijn de conceptnota voor nieuwe regelgeving betreffende slimme steden en gemeenten in Vlaanderen (18 april 2018)¹, de hoorzittingen op 14 juni en 5 juli 2018 in de Commissie voor Economie, Werk, Sociale Economie, Innovatie en Wetenschapsbeleid², en de resolutie betreffende de uitbouw van 'Slim Vlaanderen'³, die op 24 april 2019 door de plenaire vergadering werd aangenomen. Voortbouwend op die initiatieven heeft de Vlaamse Regering de ambitie om Vlaanderen verder op de kaart te zetten als een slimme regio met een performante fysieke en digitale infrastructuur. Dat kan alleen via een gezamenlijke en integrale aanpak over de beleidsdomeinen heen en in samenwerking met alle relevante actoren.

In het Vlaamse regeerakkoord is daarover de onderstaande passage opgenomen: "De Vlaamse overheid bouwt onze regio verder uit tot een Europese koploper op vlak van Slimme Regio's. Vlaanderen zal lokale besturen maximaal ondersteunen om het beleid en implementaties rond steden efficiënt en breed te verspreiden.

¹ Parl.St. VI.Parl. 2017-18, nr. 1561/1

² Parl.St. VI.Parl. 2017-18, nr. 1561/2

³ Parl.St. VI.Parl. 2018-19, nr. 1914/1

Smart Flanders, het samenwerkingsverband van de Vlaamse overheid, vormt daarbij de basis van een gezamenlijke aanpak en kennisdeling.

De Vlaamse overheid brengt daarbij steden en gemeenten met gelijkaardige uitdagingen samen en zorgt ervoor dat slimme toepassingen maximaal gemeenschappelijk kunnen geïmplementeerd worden, aan gelijkwaardige voorwaarden. Dit zal leiden tot meer (kosten)efficiëntie en kennisdeling in de verdere uitrol van slimme steden-beleid.

Reeds bestaande initiatieven, zoals de “City of Things-oproep” van VLAIO worden waar nodig versterkt en eventueel uitgebreid om verder uit te groeien tot een Europese koploper op vlak van Slimme regio’s. We bestendigen Antwerpen als living lab voor het project City of Things, de proeftuin voor de stad van de toekomst. We hebben extra aandacht voor de drempels die men in kleine gemeenten en landelijke gebieden ondervindt om deze technologie te implementeren.

Vlaanderen zal lokale besturen ondersteunen in de verdere ontwikkeling van open databeheer. Dit moet ertoe leiden dat lokale besturen, in samenwerking met kenniscentra en andere actoren, geholpen worden in de uitdaging om van een grote hoeveelheid beschikbare data effectief te komen tot beleidsmatige verbeteringen. Het eigenaarschap van data blijft daarbij, tenzij anders overeengekomen, bij de bestuurlijke entiteit liggen in wiens opdracht de data verzameld wordt.

We werken in overeenstemming met internationale evoluties standaarden uit voor het poolen, openstellen en uitwisselen van data, met grootste respect voor de privacy van gebruikers. We testen deze uit in een aantal proefprojecten die inspelen op de grote maatschappelijke uitdagingen in Vlaanderen (bv. mobiliteit en gezondheidszorg).”⁴

2.2. Het plan van aanpak van de Vlaamse Regering

De internationale accountants- en adviesorganisatie KPMG heeft in opdracht van het Agentschap Innoveren en Ondernemen (VLAIO) een uitgebreide studie over het smartcitybeleid in Vlaanderen gepubliceerd: ‘De verdere ontwikkeling en animeren van een Vlaams ecosysteem inzake Smart Cities. Landschapsanalyse en aanbevelingen’⁵. Die studie bevat een grondige analyse van het landschap en de verschillende stakeholders. Daarnaast geeft de studie een aanzet voor een ecosysteem in Vlaanderen en voor systemen om de lokale besturen te ondersteunen en te ontzorgen.

Op basis van de KPMG-studie schreef de Vlaamse Regering de mededeling Uitbouw van Slimme Regio Vlaanderen.⁶ In die mededeling trekt de Vlaamse Regering de krijtlijnen voor de aanpak, de prioriteitstelling en de rolverdeling in het kader van de uitbouw van een slimme regio Vlaanderen. Om dat te realiseren wordt over de beleidsdomeinen en administraties heen samengewerkt.

2.3. Smart Flanders

Smart Flanders⁷ is een ondersteuningsprogramma van de Vlaamse overheid voor de digitale transitie van lokale overheden naar slimme steden. Smart Flanders werd op 1 januari 2017 gelanceerd in de dertien centrumsteden en de Vlaamse Gemeenschapscommissie voor Brussel. De onderzoekers van imec zorgden voor de uitvoering van het programma, dat focuste op het ontsluiten van data, met het oog op een maximaal hergebruik als basis voor slimmere diensten en toepassingen. In

⁴ Parl.St. VI.Parl. 2019-20, nr. 31/1, p. 50.

⁵ <https://www.vlaio.be/nl/media/1682>

⁶ <https://beslissingenvlaamseregering.vlaanderen.be/document-view/5F108D35FA87E00008000901>

⁷ <https://smart.flanders.be/>

die context is het Open Data Charter (2018) ontwikkeld, met de basisprincipes om een duurzaam en gemeenschappelijk opendatabeleid te voeren. Het programma liep aanvankelijk tot eind 2019.

Het programma van Smart Flanders wordt verlengd en verruimt zijn focus naar drie sporen, namelijk:

- het continueren van het netwerk en de dynamiek die is ontstaan in het oorspronkelijke programma van Smart Flanders;
- de ontwikkeling van een Vlaamse Open City Architectuur (VLOCA);
- het verhogen van de maturiteit en de kennis van de steden en gemeenten om Europese subsidieprogramma's binnen te halen.

In het nieuwe programma worden de andere lokale besturen ook actief betrokken. Zo richt de stuurgroep⁸ zich op het betrekken van andere steden en gemeenten voor een slimme Vlaamse regio. Dat gebeurt via studiedagen, workshops en interactieve interviewsessies via het kennisdelingsnetwerk.

2.4. Oproepen City of Things – slimme steden en gemeenten

De oproepen City of Things⁹ ondersteunen de Vlaamse steden en gemeenten om aan de slag te gaan met smartcitytoepassingen, het Internet of Things en het gebruik van open data. Er werden al drie oproepen gelanceerd. Voor de eerste twee werd telkens 4 miljoen euro gereserveerd. Bij de eerste oproep in 2018 werd 3,28 miljoen euro toegekend aan twintig projecten. De tweede oproep in 2019 kende 3,13 miljoen euro toe aan dertien projecten. Voor de oproep van 2020, de thematische oproep voor Smart Economy via het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO), werden acht projecten geselecteerd en wordt een budget van 3,7 miljoen euro uitgetrokken, waarvan 1,9 miljoen euro door EFRO wordt toegekend.¹⁰

De eerste oproep City of Things richtte zich op het sensibiliseren van de lokale besturen rond smartcitytoepassingen, het betrekken van de kleine gemeenten, het bieden van experimenteerruimte en het aanwakkeren van het bewustzijn bij de gemeentelijke medewerkers om aan kennisopbouw te doen. Vanaf de tweede oproep richt VLAIO zich ook op de implementatie van de toepassingen. De projecten van de eerste 'City of Things'-oproep zijn afgerond. Op basis van de eindrapporten betaalt VLAIO het saldo uit. VLAIO stemt af met VVSG om de resultaten van de projecten te publiceren in de praktijkendatabank.¹¹ Die databank verzamelt de projecten, documenten en tools die nuttig zijn voor andere lokale besturen, zoals rapporten, draaiboeken, businessmodellen of modelbestekken. VLAIO financiert bovendien een medewerker bij de VVSG om die ervaringsuitwisseling te ondersteunen.

VLAIO lanceert in 2021 een nieuwe, vierde oproep. In 2021 en 2022 zal een deel van het relancebudget, namelijk 20 miljoen euro, worden besteed aan de implementatie en opschaling van smartcityprojecten.¹²

2.5. Artificiële intelligentie en Kenniscentrum Data & Maatschappij

De uitbouw van een slim Vlaanderen is nauw verbonden met de ontwikkelingen rond artificiële intelligentie. AI wordt omschreven als: "de verzamelnaam voor de technologieën die software, machines en apparaten toelaten om hun omgeving te analyseren en vervolgens zelfstandig problemen op te lossen of acties te

⁸ De stuurgroep bestaat uit afgevaardigden van de dertien centrumsteden, de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) voor Brussel, de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG), het Kenniscentrum Vlaamse Steden (KCVS) en een aantal entiteiten van de Vlaamse overheid.

⁹ <https://www.vlaio.be/nl/andere-doelgroepen/city-things-slimme-steden-en-gemeenten>

¹⁰ <https://www.vlaio.be/nl/andere-doelgroepen/city-things-slimme-steden-en-gemeenten/city-things>

¹¹ <https://www.vvsg.be/kennisitem/vvsg/praktijkenbank-1>

¹² <https://www.smartcities.vlaanderen/2021/02/05/de-relance-plannen-van-minister-hilde-crevits>

ondernemen.”¹³ De vorige Vlaamse Regering keurde in 2019 het Vlaams Beleidsplan Artificiële Intelligentie¹⁴ goed. Dat beleidsplan heeft aandacht voor onderzoek, praktische toepassingen en omkadering op het vlak van opleiding, bewustmaking en ethische vragen. Ter uitvoering van dat beleidsplan keurde de Vlaamse Regering ook de uitrol van de Vlaamse AI Academie voor het aanbod van opleidingen over artificiële intelligentie in het hoger onderwijs goed. Concreet gaat het over de oprichting en uitrol van een Vlaamse overkoepelende doctoraatsschool AI en een gezamenlijke aanpak bij de Vlaamse hogeronderwijsinstellingen van een aanbod permanente vorming rond AI.

Het Kenniscentrum Data & Maatschappij¹⁵ is opgericht in het kader van het Vlaams Beleidsplan Artificiële Intelligentie en vormt de centrale hub voor de juridische, maatschappelijke en ethische aspecten van die technologieën.

3. Bouwstenen voor een slimme stad en regio

Een eenduidige, algemeen aanvaarde definitie van een slimme stad bestaat niet. Het Kenniscentrum Vlaamse Steden omschrijft een smart city als volgt: “Een Smart City is een stad waar alle belanghebbende stedelijke actoren uit de quadruple helix samenwerken aan efficiëntere en meer effectieve oplossingen om stedelijke uitdagingen aan te pakken, gekenmerkt door het samen mogelijk maken van innovatieve oplossingen die aandacht hebben voor de lokale context en eigenheid van de stad. Het verzamelen, verwerken, delen en openen van data met belanghebbende actoren draagt bij tot het formuleren van concreet beleid en de vertaling naar oplossingen. De stedelijke overheid kan afhankelijk van projecten en de daarbij horende actoren en technologische oplossingen diverse rollen opnemen: initiëren, faciliteren, regisseren, stimuleren, reguleren, experimenteren, testen, valideren, implementeren, ... De stedelijke overheid vervult deze functie ten dienste van en ter bescherming van het algemeen belang.”¹⁶

Een slimme stad is dus een stad die volop gebruikmaakt van beschikbare data en technologieën om zo de levenskwaliteit van de inwoners te verbeteren. Over het algemeen kan een stad inzetten op zes verschillende dimensies of focusdomeinen die gekoppeld worden aan de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties¹⁷:

- 1° smart mobility;
- 2° smart environment;
- 3° smart living;
- 4° smart people;
- 5° smart government;
- 6° smart economy.

Een efficiënte en duurzame slimme stad bevat vijf fundamentele bouwstenen. Dat zijn de basisvereisten om te kunnen spreken van een succesvolle smart city. Zo is er, volgens de internationale adviesorganisatie KPMG¹⁸, behoefte aan:

- het ontwikkelen van een duidelijke strategie, visie en roadmap (op lange termijn);
- het opzetten van nuttige structurele samenwerkingsakkoorden met bedrijven, universiteiten en burgers, die tot een volwaardige participatie moeten leiden (quadruple helix);

¹³ Website van de Vlaamse overheid over artificiële intelligentie, geraadpleegd via <https://www.digitaletoeekomst.be/nl/woordenlijst>.

¹⁴ https://www.ewi-vlaanderen.be/sites/default/files/quaternota_aan_de_vlaamse_regering_-_vlaamsbeleidsplan_artificiele_intelligentie.pdf

¹⁵ <https://data-en-maatschappij.ai/>

¹⁶ <http://www.kenniscentrumvlaamsesteden.be/>

¹⁷ <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>

¹⁸ KPMG-studie, ‘De verdere ontwikkeling en animeren van een Vlaams ecosysteem inzake Smart Cities’ (juli 2020) – raadpleegbaar via <https://www.vlaio.be/nl/media/1682>.

- het uitwerken van een databeleid en een duidelijke visie op de toepassing van technologie;
- het uittrekken van voldoende financiering;
- het betrekken van alle actoren, inclusief de eindgebruikers, namelijk de burgers.

4. Naar een slimme regio Vlaanderen

De Vlaamse Regering heeft de ambitie om Vlaanderen uit te bouwen tot een slimme regio. De mededeling aan de Vlaamse Regering Uitbouw van Slimme Regio Vlaanderen bevat waardevolle elementen om de richting te bepalen en een ecosysteem vorm te geven zodat de versnippering wordt tegengegaan. Cruciaal zijn de afstemming en de samenwerking tussen alle betrokken actoren over de beleidsdomeinen ICT, Binnenlands Bestuur en Economie en Innovatie heen. De mededeling beschrijft de klijntlijnen en de strategie die het agentschap Informatie Vlaanderen (AIV), het Agentschap Binnenlands Bestuur (ABB), VLAIO en het Departement Economie, Wetenschap en Innovatie (EWI) nu verder zullen uitwerken.

Om de versnipperde slimme steden op te schalen naar een slimme regio moeten de lokale projecten worden verspreid over alle lokale besturen in Vlaanderen. Er kan echter worden vastgesteld dat er op verschillende snelheden wordt gewerkt. Er zijn duidelijk een aantal koplopers, aangemoedigd door het ondersteuningsprogramma Smart Flanders, dat zich aanvankelijk richtte op de dertien Vlaamse centrumsteden en Brussel. Vandaag reikt het programma verder naar alle Vlaamse steden en gemeenten. Tussen de voorlopers en de achterblijvers is er een breed spectrum van lokale besturen die experimenteren met slimme toepassingen en daarbij geconfronteerd worden met de uitdagingen, zoals het ontwikkelen van een visie, de beschikbare middelen, het inzetten van kennis en knowhow, het verzamelen en ter beschikking stellen van data, het uitschrijven van openbare aanbestedingen, het versterken van het draagvlak enzovoort.

5. De krachten bundelen om te versnellen

5.1. Disseminatie van ervaringen

De mate waarin Vlaanderen zich kan ontwikkelen tot een slimme regio, is afhankelijk van de manier waarop de koplopers hun ervaringen, kennis en expertise met de andere lokale besturen delen. De indieners van deze conceptnota willen versnippering tegengaan en willen evolueren naar een model waarbij de koplopers niet langer als een eiland fungeren, maar het initiatief nemen om de krachten te bundelen. Dubbel werk wordt vermeden door een efficiënte informatiedoorstroming tussen de verschillende actoren.

De oproep City of Things van VLAIO vermeldt die voorwaarde: de ontvankelijke projecten worden namelijk beoordeeld op basis van hun hefboomeffect en de mate waarin het project in andere steden en gemeentes kan worden uitgerold. VLAIO beschikt bovendien over het gebruikersrecht van alle ontwikkelde producten in het kader van die oproep.¹⁹ Een beschrijving van de projecten wordt samen met concrete tools en voorbeelddocumenten opgenomen in de praktijkendatabank van het Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG). Praktische handleidingen, rapporten, draaiboeken, businessmodellen of modelbestekken zijn zo voor iedereen raadpleegbaar. Daarnaast kunnen specifieke acties worden georganiseerd, zoals de oprichting van kennisplatformen, de presentatie van de projectresultaten en de afstemming met andere lokale besturen. Tot slot organiseert VLAIO samen met VVSG een intervisie waarbij de diverse projecten worden samengebracht en

¹⁹ <https://www.vlaio.be/nl/andere-doelgroepen/city-things-slimme-steden-en-gemeenten-mijn-project-werd-goedgekeurd-wat-nu>

ervaringen worden gedeeld.²⁰ De stuurgroep van Smart Flanders betreft ook alle lokale besturen bij de organisatie van verschillende evenementen.

5.2. Het vuurtorenmodel

Het is belangrijk om goede praktijken uit te wisselen en ervaringen te delen, maar de indieners van deze conceptnota stellen vast dat er nog heel wat uitdagingen zijn om alle Vlaamse steden en gemeenten te overtuigen om daadwerkelijk actie te ondernemen voor een gebiedsdekkend slim Vlaanderen. Het overdragen van kennis is een eerste stap. Daarna moeten de lokale besturen er effectief mee aan de slag en dus tijd, middelen en mankracht inzetten om te investeren in de slimme toepassingen.

In de mededeling van de Vlaamse Regering Uitbouw van Slimme Regio Vlaanderen wordt op pagina 9 verwezen naar het vuurtorenmodel als een van de acht strategische doelstellingen: "We zetten in op het vuurtorenmodel. Successen zullen zichtbaar gemaakt en gedeeld worden om anderen te kunnen inspireren. We bereiken een gevoel van trots binnen de Vlaamse overheid, door de sterke en baanbrekende verhalen van Slimme gemeenten bekend te maken. Binnen de beleidsdomeinen zoeken we ambassadeurs die ons daarbij kunnen helpen."

De KPMG-studie vermeldt op pagina 29 het vuurtorenmodel of de speerpuntwerking in Nederland: "Een ander interessant voorbeeld inzake de structurele samenwerking en kennisdeling tussen lokale besturen, kan gevonden worden in het zogeheten 'vuurtorenmodel' of de 'speerpuntwerking' in Nederland. Binnen dit (voorbeeld) model wordt één stad het speerpunt voor één bepaald beleidsdomein/thema/expertisegebied (bv. slimme mobiliteit, of slimme energie). Deze speerpunten worden toegewezen op basis van projectoproepen, waarna deze stad ook financiering krijgt van de hogere overheid. Vervolgens dient elk speerpunt hun geleerde lessen en gehanteerde methodes integraal (gratis én verplicht) te gaan delen met de overige in het netwerk betrokken steden en gemeenten."

Het vuurtorenmodel is een theoretisch concept, dat steden en gemeenten concreet moeten invullen en waarmee ze aan de slag moeten gaan. Bij het vuurtorenmodel concentreren de zogenaamde vuurtorensteden zich elk apart op een specifiek focusdomein van een smartcitytoepassing. Die steden nemen de coördinatie op zich van een cluster van volgstedes. De volgstedes engageren zich op hun beurt om actief een rol op te nemen. De ervaringen en bevindingen van de vuurtorensteden worden gedeeld via die cluster, zodat andere volgstedes de toepassingen ook kunnen implementeren. Op die manier ondersteunen de ervaren steden de andere lokale besturen binnen de cluster. Die intensieve samenwerking vergroot de betrokkenheid en zorgt voor een efficiënte opschaling van de oplossingen en een allocatie van overheidsmiddelen.

Het vuurtorenmodel gaat verder dan het ter beschikking stellen van kennis, ervaringen en goede praktijken. Het biedt een kader voor een partnerschap, dialoog, engagement en de coördinatie van een netwerk van slimme steden. Het model kan alleen worden uitgebouwd als lokale besturen in vertrouwen en in alle openheid maximaal samenwerken. De vuurtorensteden moeten immers de mogelijkheid krijgen om hun coördinerende rol te spelen en actief een netwerk uit te bouwen.

5.3. Smarter Together, een concrete toepassing

Het project Smarter Together²¹ gaat aan de slag met het vuurtorenmodel. Het is een Europees project onder Horizon2020 voor een netwerk van slimme steden met

²⁰ Vragen om uitleg VI.Parl. 2020-21, nr. 1495

²¹ <https://www.smarter-together.eu/about-club>

het oog op het verbeteren van de levenskwaliteit van de burgers in de transformerende steden. In het project wordt gezocht naar een balans tussen technologie, burgerbetrokkenheid en bestuur voor slimme en inclusieve oplossingen.

Concreet experimenteren zes wijken in verschillende Europese landen met innovatieve en slimme oplossingen. Het project bestaat uit de drie vuurtorensteden (LighthouseCities): München, Lyon en Wenen. Die vuurtorensteden rollen de belangrijkste projecten uit en monitoren de resultaten. Daarnaast zijn er drie volgsteden (FollowerCities): Santiago de Compostela, Sofia en Venetië. Die volgsteden implementeren de bevindingen van de vuurtorensteden in hun omgeving. Tot slot zijn er nog de waarnemerssteden (ObserverCities) Kiev en Yokohama, die het bereik vergroten en in hun specifieke context toepassen.

De bevindingen van dat ambitieuze project dragen bij tot een positieve maatschappelijke dynamiek in de Europese landen en daarbuiten.

5.4. Een open blik naar andere regio's

In een bescheiden regio als Vlaanderen is samenwerking van cruciaal belang, niet alleen tussen Vlaamse steden en gemeenten, maar ook met nabijgelegen landen of regio's. Het uitwisselen van ervaringen, niet alleen successen maar ook tegenslagen, kan de uitrol van een smart city versterken en zelfs versnellen. Het is nuttig om te onderzoeken of een technologische samenwerking tussen steden, gemeenten, bedrijven en kenniscentra in Europa opportuniteiten biedt. Door een samenwerking op te starten ontstaat er een open, regionale marktplaats voor smartcityprojecten. Dat betekent dat de industrie en de academische wereld met lokale overheden kunnen worden verbonden om de opkomst van open en geavanceerde technologieën te katalyseren.

Ook over de taalgrens loopt momenteel een interessante samenwerking rond smart city's. Zo bestaat er in Luik het Smart City Institute²², een academisch instituut dat een samenwerking is tussen de Universiteit van Luik en HEC Liège, de management school van de Universiteit van Luik, private partners en het Waalse Gewest.

5.5. Regelluwe zones

Om de proefprojecten sneller en efficiënter uit te rollen, stellen de indieners van deze conceptnota voor om de vuurtorensteden te erkennen als een regelluwe zone. In een regelluwe zone worden tijdelijk regelgevende drempels afgebouwd zodat die vuurtorensteden ongehinderd en vrij out of the box kunnen experimenteren met smartcitytoepassingen. Daardoor is het mogelijk om sneller te schakelen en technologische innovaties flexibel te ontwikkelen en te testen voor ze breder worden toegepast. Na een grondige analyse wordt er op basis van de concrete resultaten aangetoond welke mogelijke juridische of organisatorische belemmeringen er zijn. Dat kan een aanzet zijn voor een aangepast regelgevend en ethisch kader.

5.6. Architectuur moet samenwerking en uitwisseling mogelijk maken

Een betere samenwerking en het delen van goede praktijken vergen een open architectuur van de toepassingen, open standaarden en een opendatabeheer.

In die context is het belangrijk dat er vraaggestuurd wordt gewerkt. Ontwikkelaars gaan met andere woorden digitale en technologische oplossingen zoeken voor relevante vraagstukken en uitdagingen. Door alleen te focussen op het aanbod op de markt wordt innovatie afgeremd en is het risico groter op een vendor lock-in, waarbij de afhankelijkheid van één leverancier of één systeem groter wordt. De toepassingen en systemen moeten steeds open zijn, zodat ze met elkaar kunnen

²² <http://www.hec.ulg.ac.be/en/hec-liege/remarkable-projects/smart-city-institute>

communiceren en gegevens kunnen uitwisselen. Op die manier kunnen verschillende systemen van diverse ontwikkelaars aan elkaar worden gekoppeld.

De overheid bepaalt de doelstellingen, maar maakt geen technologiekeuzes. De ontwikkeling van technologieën blijft de verantwoordelijkheid van de onderzoeksinstituten en de industrie. De smartcityoplossingen hebben een enorm potentieel. Het is een markt met een enorme groeimarge. Zowel grote gevestigde bedrijven als kleine dynamische start-ups dragen bij tot de ontwikkeling van nieuwe technologieën.

Vanuit zijn coördinerende rol kan Vlaanderen juridische voorbeeldclausules uitwerken in bestekken, technische bepalingen en vergunningsvoorwaarden, die met de principes van open standaarden en open databeheer rekening houden.

5.7. Toegang tot kennis

Om te kunnen experimenteren met slimme toepassingen en ze te implementeren is het nodig om over een gespecialiseerde knowhow, kennis van de digitale toepassingen en technische expertise te beschikken. Vlaanderen kan de lokale besturen een duwtje in de rug geven door via de vuurtorensteden optimaal gebruik te maken van de beschikbare kennis over technologie, databeheer, het uitwerken van een digitaal platform, privacy en cybersecurity.

Een breed, toegankelijk en gebruiksvriendelijk platform voor het verzamelen en ontsluiten van data, alsook voor het bundelen van kennis, ervaringen, goede praktijken, tools en instrumenten is cruciaal. De centrale regie daarvoor ligt bij Vlaanderen.

5.8. Toegang tot middelen

Vlaanderen zorgt vanuit zijn regiefunctie voor de financiering en het optimaal verwerven van Europese financiering. Daarnaast zorgt het vuurtorenmodel ervoor dat investeringen efficiënter worden ingezet en dus meer resultaat hebben.

Daarnaast moet Vlaanderen de lokale besturen stimuleren en versterken om toegang te krijgen tot Europese subsidies en het potentieel optimaal te benutten. Uit de analyse van het Vlaamse aandeel bij de Europese steundossiers scoort Vlaanderen goed. Volgens de analyse van het Vlaams-Europees Verbindingsagentschap (VLEVA) van de middelen uit het programma Horizon 2020 (2014-2019) vloeide 2,66 procent naar Vlaanderen. Op basis van het bbp zou Vlaanderen veeleer 1,7 procent mogen verwachten.²³ Opmerkelijk is dat het vooral de Vlaamse universiteiten zijn die goed scoren. De private sector kan nog een tandje bijsteken. Het opstellen van sterke dossiers om in te tekenen op Europese programma's vereist heel wat kennis en ervaring. Er moet dan ook worden nagegaan op welke manier de samenwerking tussen de partners van de quadruple helix kan worden verbeterd.

5.9. Belangrijke elementen van het vuurtorenmodel

Een vuurtorenmodel bevat – kernachtig weergegeven – minimaal de volgende elementen, die kunnen worden geïntegreerd in de toekomstige subsidie- en projectoproepen:

- enkele vuurtorensteden of een cluster van vuurtorensteden focussen als proeftuin op een dimensie van een smartcitytoepassing en worden daarbij financieel en praktisch ondersteund;

²³ <https://www.vleva.eu/nl/blog/vleva-monitor-onder-de-loep-horizon-2020-en-erasmus-voor-jonge-ondernemers>

- die vuurtorensteden coördineren van bij de aanvang een cluster van volgstedes om de toepassingen op te schalen. Het gaat daarbij om het delen en ter beschikking stellen van ervaringen, kennis en knowhow. De volgstedes worden daar van bij de aanvang bij betrokken en gaan het engagement aan om samen te werken en de toepassingen in hun stad of gemeente te implementeren. Verplichte kennisdeling, ondersteuning en structureel overleg vormen daarmee een wezenlijk onderdeel van de financiering van projecten door Vlaanderen;
- in dat proces is het belangrijk dat de vuurtorensteden ook intensief samenwerken;
- Vlaanderen behoudt de regie van het model, coördineert en ondersteunt. Voor het aanwijzen van de vuurtorensteden is het belangrijk dat er bottom-up wordt gewerkt. Dat betekent dat de steden en gemeenten zelf het initiatief nemen om het focusdomein te bepalen en de cluster vorm te geven;
- tot slot gaat Vlaanderen het engagement aan om de processen te standaardiseren en de data te ontsluiten, alsook om een gebruiksvriendelijk en laagdrempelig centraal platform te ontwikkelen voor het ter beschikking stellen van de kennis, de technologieën, de standaarden en de modellen.

Heel wat aspecten van dat vuurtorenmodel sluiten duidelijk aan bij de visietekst van de VVSG Naar een volwaardige digitale transformatie van het lokaal bestuur.²⁴

6. Conclusie

De inzet van technologie, data en digitale toepassingen kan de levenskwaliteit verbeteren, en de steden en gemeenten meer weerbaar maken. Heel wat lokale besturen experimenteren met smartcitytoepassingen en kunnen interessante resultaten voorleggen. Hoewel de klemtoon steeds meer ligt op kennisdeling, stellen de indieners van deze conceptnota vast dat er nog te veel versnipperd en op eilanden wordt gewerkt. Op die manier wordt nog te veel met gelijksoortige projecten van nul begonnen. Als Vlaanderen een versnelling hoger wil schakelen, moeten de middelen en de kennis doelmatiger en efficiënter worden ingezet. Dat kan door meer en beter te leren van elkaar en door een intensievere samenwerking.

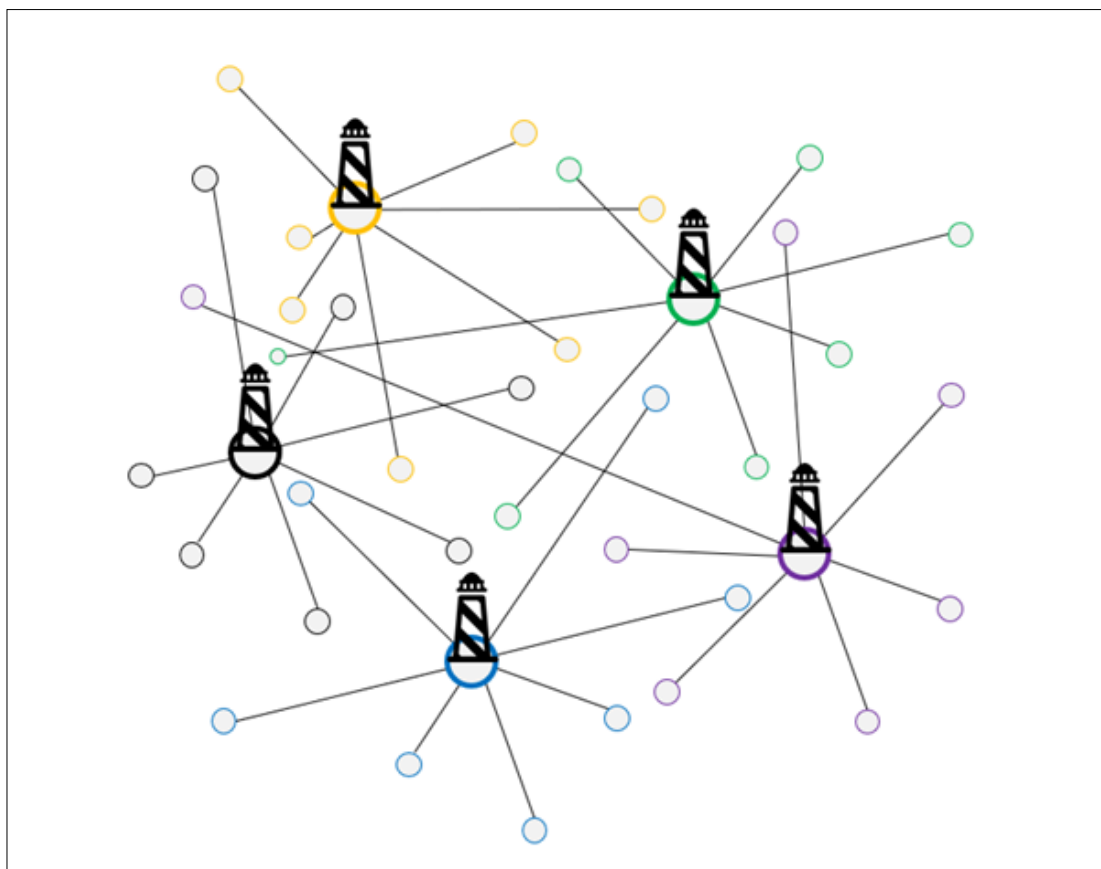
De mededeling van de Vlaamse Regering Uitbouw van Slimme Regio Vlaanderen biedt een waardevolle insteek om het ecosysteem van een slimme regio Vlaanderen uit te bouwen en de samenwerking tussen overheden, beleidsdomeinen, administraties en alle relevante actoren te bevorderen. Het zogenaamde vuurtorenmodel vormt een van de acht strategische doelstellingen. De indieners van deze conceptnota gaan met dat model aan de slag voor een praktische toepassing, waarbij vuurtorensteden aan de slag gaan met een slimme toepassing en hun bevindingen en ervaringen delen met andere (kleinere) volgstedes en -gemeenten. Door middel van een clustermodel met een permanente kennisdeling, ondersteuning en evaluatie wordt gezorgd voor een efficiënte en gegarandeerde uitwisseling. Het vuurtorenmodel vormt zo de motor om slimme oplossingen sneller te implementeren en op te schalen.

De indieners van deze conceptnota willen nagaan in welke mate de huidige platformen voor het verzamelen en ontsluiten van data, het werken met open standaarden en kennisdeling volstaan en welke verbeterpunten er zijn om die ambities waar te maken.

Met deze conceptnota vragen de indieners dat er een hoorzitting wordt georganiseerd in de Commissie voor Economie, Werk, Sociale Economie, Innovatie en Wetenschapsbeleid, die tot doel heeft het vuurtorenmodel verder te onderzoeken en uit te werken op basis van goede praktijken uit binnen- en buitenland. Daarmee willen de ondertekenaars suggesties formuleren om dat vuurtorenmodel als

²⁴ <https://www.vvsg.be/Leden/Innovatie%20en%20Digitale%20Transformatie/VVSG%20Visie%20naar%20een%20volwaardige%20digitale%20transformatie%20van%20het%20lokaal%20bestuur.pdf>

uitgangspunt op te nemen in de toekomstige oproepen en projecten, en op die manier het beleid voor een slimme regio Vlaanderen te versterken.

Andries GRYFFROY
Maaïke DE VREESE
Rita MOORS
Axel RONSE
Annick DE RIDDER
Alessia CLAES